

Hallands Natur

2
0
1
3

Naturskyddsföreningen
Halland

Vi vill ha dig.

Var med och gör världen lite bättre. Kom på våra träffar och engagera dig i föreningen. Kontaktuppgifter till din lokala krets hittar du på www.naturskyddsforeningen.se/halland

Hallands Natur är medlemstidningen för Hallands Naturskyddsförening

Utgiven: mars 2013

Upplaga: 4000 ex

Tryckeri: Fototryck, Halmstad

Redaktör och layout: Martin Lindqvist

Ansvarig utgivare: Tommie Fagerberg, 035-395 71

tommie.fagerberg@naturskyddsforeningen.se

Författarna ansvar för korrektheten och den faktamässiga riktigheten i sina texter.

Läs äldre nummer av Hallands Natur på:

www.naturskyddsforeningen.se/halland

Här hittar du också kontaktuppgifter till styrelsen och länkar till de lokala kretsarna.

Omslagsbild: Fotot är från naturreservatet Näsbokrok, vid Kungsbackafjorden. Fotografen Annette Seldén (som du kan läsa mer om på sida 34) berättar följande om bilden:

De vintrar som Kungsbackafjorden varit isbelagd är få de senaste decennierna. När vintern slår ett stadigt grepp om havet förvandlas kusten till en miljö som liknar de arktiska områdena och vildmarkskänslan gör sig påmind. På våren, när de första vårstormarna kommer, bryter vinden sönder vinterns istäcke och dyningarna leker med den krossade isen. En del av isen kastas upp på land till meterhöga vallar.

Det vilda Halland!

Vargen besökte södra Halland strax före årsskiftet. Hökugglor har under hösten och vintern observerats på flera ställen i länet. I det "vilda" Halland får med andra ord den naturintresserade bonusupplevelser norrifrån. Visst vore det härligt med en vargetablering i vår del av landet eller kanske till och med häckande hökuggla.

Det vilda Halland är temat för årets Hallands Natur. Flera mycket intressanta artiklar ger en smak av vår närnatur och tips om naturområden i vårt län som är väl värda ett besök. I Halland finns drygt 150 naturreservat som möjliggör naturupplevelser av hög klass. Länsstyrelsens "Upptäck naturen i Halland", en guide till några av dessa naturreservat, kan laddas ner från Länsstyrelsens webb, www.lansstyrelsen.se/halland.

Tidskriften har som synes genomgått en förnyelse i layout och format. Vår förhoppning med denna förändring är att sticka ut och väcka ett nyfikat intresse i allt mediebrus. Så håll till godo och passa på att njuta av vår halländska natur!

Tommie Fagerberg

Ordförande i Hallands Naturskyddsförening

Nedslag från året som gått

Lyckad riksstämma i Falkenberg

I mitten av juni 2012 möttes 330 Naturskyddare från hela Sverige på hotell Strandbaden i Falkenberg. Under tre innehållsrika dagar hann många olika ämnen diskuteras och kontakter knytas.

Det digra programmet började redan på fredagen med rådslag och seminarier. Ett av seminarierna hade rubriken "Åkermarken minskar, vad ska vi göra åt det?". Kristofer Stenström från Falkenbergs-kretsen fick då möjlighet att presentera föreningen "Den goda jorden", som hans far Anders startade och som satte igång debatten för att hindra exploatering av jordbruksmark. Vid seminariet framkom bland annat att det är viktigt att föreningens kretsar deltar i samråd och lämnar synpunkter när kommunerna gör nya planer, särskilt översiktsplaner.

Själva stämman invigdes festligt på lördagen med halländsk musik, välkomsttal av Falkenbergs kommunråd och av Hallands egen länsordförande Tommie Fagerberg. Riksordförande Mikael Karlsson påpekade i sitt inlednings-tal bland annat att "Naturskyddsföreningen är en levande folkrörelse och vi är ombudsmän för framtiden!" Ett uppdrag som fordrar engagemang!

Och stort engagemang fanns det bland medlemmarna, när många olika frågor skulle behandlas under två intensiva stämmodagar! 89 motioner fanns att diskutera och ta ställning till, först i olika utskott och sen i stämmosalen.

På dagordningen fanns också att välja en ny riksstyrelse. Ordförandevallet tog mycket tid, med många inlägg och synpunkter. Efter votering och rösträkning visade det sej att Mikael Karlsson fått flest röster och blev omvald, vilket många av oss hallänningar uppskattade!

Utöver den formella dagordningen gavs det tillfälle till intressanta och stimulerande samtal mellan deltagarna. Lördagskvällen ägnades åt gemensam fest med god mat och underhållning. En betydelsefull del av Naturskyddsföreningens sammankomster är just att medlemmar från hela landet träffas och kan utbyta tankar och erfarenheter!

Efter själva stämman erbjöd Hallands Naturskyddsförening flera utflykter, bland annat till Hertings kraftstation i Falkenberg, där Ingemar Alenäs med medhjälpare var uppskattade guider.

*Margareta Bengtsson
Naturskyddsföreningen i Falkenberg*

Ovan: Kontinuitetsskogsbrukets för- och nackdelar diskuterades med Ulf Johansson och Anders Hejnebo från Skogsstyrelsen, vid SLU:s försöksområde i Eriksköp. Foto: Stefan Andersson. **Nedan:** Krister Lindqvist guidar vid Hertingforsen. Läs mer om detta projekt med återställa den gamla åfåran på sida 60. Foto: Ingemar Alenäs

Albin hjälper till på ängen

Ängen slogs i Torkelstorp

I augusti var det dags igen för vår årliga slåtteraktivitet. Vi var ett 10-tal personer som hade mött upp beväpnade till tänderna med liar och räfsor.

Med glädje noterade vi ett par nya ansikten där en av damerna till och med firade sin födelsedag genom att delta i aktiviteten. God hjälp fick vi även av Albin 6 år och Edvin 4 år som följt med pappa. I år var vädret på vår sida och på ett par timmar hade vi klarat av lieslåttern på vår halva hektar.

Fuktängen hyser ett av Hallands sista ängsnyckelbestånd och översilas av kalkhaltigt vatten från ett mindre rikkärr. Även jungfru Marie nycklar och ett exemplar som troligen är hybrid med ängsnycklar har vi noterat. Vissa år har även

nattviolen räknats in, den blir annars mer och mer sällsynt här. Det är oftast den grönvita som tar över. Under det tjugotal år som vi skött ängen har antalet ängsnycklar varierat mellan 0 och 400 blommande exemplar. Efter ett par dåliga år kunde man i år räkna in över 30.

Strandängen som ingår i Kungsbackafjordens naturreservat har nyligen röjts från inväxande buskar och träd och betet har åter tagits upp. Ett för tidigt betespåsläpp är dock av ondo för den känsliga floran. Området hyser ett stort antal intressanta och skyddsvärda växter som till exempel granspira, smal käringtand, loppstarr, ängstarr, slankstarr, vildlin och västkustros och fläckmaskros.

*Text och foto: Jonas Örnberg
Naturskyddsföreningen i Kungsbacka*

KUNGSBACKA

Ängsnycklar är en av
orkidéerna i Torkelstorp

Upplev Varbergs vackra natur!

- Så här ser det inte ut hemma hos oss. Vad är det för fåglar som simmar på vattnet?

I april var det dags igen. En buss full med nya varbergare åkte ut för att uppleva vår natur. Varbergskretsen har två år i rad sökt och fått projektpengar från riksföreningen under namnet "Upplev Varbergs vackra natur".

Till hjälp har vi haft två värdefulla kontakter: SFI-läraren Gert Andersson (SFI, svenska för invandrare) och bostadsföreningen Håstens drivande kraft Birgitta Elmquist. Och inte minst den fantastiska lilla boken "Vardagsnatur 90 arter på 14 språk", utgiven av Naturskyddsföreningen i Uppsala, som Gert Andersson använt i undervisningen av sina SFI-elever.

Årets tema var vatten. Vi startade rundturen vid sjön Neten, som är Varbergs vattenreservoar, tillika både naturreservat och fågelskyddsområde. (Vi ska inte avslöja vilken rödlistad fågelart ornitologen Gert Andersson kunde berätta om!)

Barnen for som vildar upp och nerför branterna intill sjön. Vi hade som passagerare till exempel två par från Palestina med fyra småtingar vardera. Och flera barn från Somalia.

Nästa uppehåll var en lammlunch på Ästad Gård för vidare färd mot Galtabäck, fågeltornet och Galtabäcks båtmuseum. De vuxna besökarna diskuterade båtbygge och likheter från sina respektive hemländer.

Avslutningen på resan innehöll ett mer allvarligt inslag. Vi besökte kyrkogården vid Kurorten i Varberg, som tidigare var sanatorium för tuberkulösa barn. Vi läste årtalen över de små barn som dött i tuberkulos, vars föräldrar inte haft råd att hämta hem sina barn till begravning hemmavid.

*Text och foto: Inger Wennerlund
Naturskyddsföreningen i Varberg*

Ovan: Sjön Lille Neten i Varbergs inland är ett naturreservat och tillika kommunen vattenreservoar. Sjön var spegelblank denna dag och storlommar ute i vattnet gladdde barnen.

Nedan: Det var godisstopp i bussen. Men inför klättringen i bergen bredvid sjön Neten, fick pappa bära godispåsarna.

Träff om minkens skadeverkan

Minken är ett främmande djur i den svenska faunan, ett så kallat invasivt djur. Den kom till Sverige och Europa med pälsindustrin på 1920-talet.

Tyvärr utgör arten ett stort hot mot den svenska naturen, framförallt mot markhäckande sjöfåglar. På lokala platser har arter utrotats på grund av minken. Därför behöver fåglarna skyddas.

Falkenbergs Naturskyddsförening (FNF) har i år tillsammans med Jägarförbundet i Falkenberg anordnat en informationsträff om minkens skadeverkan i naturen. Att organisationerna samarbetar lokalt kanske är unikt i Sverige? Ett 20-tal deltagare närvarade vid träffen varav flera medlemmar från ornitologerna. Aktiviteten hölls vid Källstorps våtmark, som ligger mellan Carlsberg och motorvägen i Falkenberg. Det blev en intressant och informativ träff där nya kontakter knöts. Inte bara minken hann

diskuteras, utan även jakt i allmänhet samt vargen. Detta skapade större förståelse för andras syn på olika frågor. FNF och Jägarförbundet i Falkenberg har inte samma åsikter om alla djur, men om minken är man eniga. Den utgör ett starkt hot mot den svenska faunan och bör därför minskas i antal.

Aktiviteten har resulterat i att FNF, Jägarförbundet i Falkenberg samt Ornitologerna i Falkenberg gemensamt ska bedriva jakt på mink med slagfälla våren 2013. Resultatet blir förhoppningsvis en bättre miljö för våra sjöfåglar. En positiv bieffekt blir förhoppningsvis ännu större förståelse mellan de tre olika organisationernas verksamheter.

Vill du medverka på aktiviteten eller bara få mer information om den så hör av dig till Kristofer Stenström från FNF som du når på telefon 0730-834013.

*Text och foto: Kristofer Stenström
Naturskyddsförening i Falkenberg*

Kontinuitetsskog - går det?

Kalhyggesfria brukningsmetoder i skogen är nya ord för många markägare. Går det verkligen att bedriva skogsbruk utan att riva ned hela härligheten och lämna efter sig djupa spår i marken och enfaldiga granbestånd i naturen? De gamla kunde ju förr men är det möjligt i dag? ”Ja” säger en del - ”Nej” säger andra.

Hur ska man ställa sig om man är nyfiken och intresserad utan att riktigt veta vad som är rätt? Många går in för ekologi och biologisk mångfald i naturen men få skogsägare lyckas med det. Och hela tiden utarmas vårt landskap.

Sedan 2008 har Skogsgruppen i Hylte, där bland annat medlemmar från Naturskyddsföreningen ingår, arbetat för att hitta alternativa och mindre sårbara metoder för skogsbruket. Att bruka skogen på naturens villkor och stärka motståndskraften och den biologiska mångfalden har varit vårt ledmotiv.

Skogsgruppen planerar ett antal studiecirkelar under 2013 där dessa frågor tas upp till behandling. Deltagarna träffas kvällstid och avslutar med sköna skogsexkursioner där man ute i fält kan titta närmare på hur det tar sig ut på utvalda områden. Det blir inga cirkelar för de som redan vet det mesta utan här ska vi förutsättningslöst ge oss på just de frågor om ekologi och hållbarhet som deltagarna har intresse för.

Studielitteraturen utgår från broschyren om naturskogsbruk som Vuxenskolan tillhandahåller och som kan laddas hem från Internet - www.naturskogsbruk.se. Frågor besvaras av Vuxenskolan i Hylte, tel. 0345-71707 eller av cirkelledare Sören Kabell i Unnaryd på tel. 0706-872586.

Text: Sören Kabell, Naturskyddsföreningen i Hylte

Gott om trollsländor i Björkelund

I slutet av augusti anordnade Halmstadkretsen en exkursion till vår fastighet Björkelund utanför Simlångsdalen.

Temat för dagen var trollsländor.

Göran Sahlén från Halmstad högskola var vår ciceron och guidade kunnigt om dessa vackra insekter. Trollsländor lever som rovdjur både som nymfer (larver) och som fullbildade flygande trollsländor. Björkelund erbjuder gott om byten för trollsländorna både på land och i vatten.

Som nymfer lever trollsländorna i rinnande vatten. Fyllen som rinner förbi Björkelund är artrik och efter en halvtimmes håvande hade vi fått upp sex arter. Innan dagen var slut kunde vi lägga till ytterligare fyra på listan.

Det är inte en dålig siffra. I Sverige finns ungefär 65 arter av trollsländor så med andra ord fick vi se 15 % av landets arter. Dessa trollsländor såg vi, antingen som nymfer, fullbildade trollsländor eller bådaderna:

- Blå jungfruslända
- Blåbandad jungfruslända
- Mindre sjötrollslända
- Röd flickslända
- Större rödögonflickslända
- Kungstrollslända
- Stenflodtrollslända
- Sandflodtrollslända
- Tegelröd ängstrollslända
- Svart ängstrollslända

Text och foto: Martin Lindqvist

Naturskyddsföreningen i Halmstad

Ovan: Ett nyfiket gäng har samlats vid Fylleån för att håva och titta på trollsländelarver. Naturen i Björkelund är varierad med bland annat rinnande vatten, äng och lövskog. Detta skapar goda förutsättningar för trollsländor. **Nedan:** En kungstrollslända har slagit sig ner på ett lämpligt ställe.

Fjärilsexkursion på Ängens dag

Under många år har vi i Södra Hallandskretsen saknat en äng till Naturskyddsföreningens årliga aktivitet - Ängens dag. Tidigare hade vi orkidékärret Tjuvhult som "vår" äng, men skötseln övertogs av Länsstyrelsen när Tjuvhultskärret blev naturreservat.

Men nu har vi hittat en ny äng, och det mitt inne i Laholms stad. En del av stadsparkens omvandling inkluderar en äng i den vilda delen av parken. Ängen är egentligen olika ängar på ett litet område, där bland annat pH och fuktighet varierar och därmed floran. I en inhägnad del odlas brännässlor för att fungera som barnkammare åt de fjärilar som ska flyga på ängen.

Det var alltså på denna äng vi höll Ängens dag, med huvudsyftet att inventera fjärilsfaunan. Utrustade med håvar och boken *Dagsfjärilar i Västsverige* skred vi till verket. Det var inte helt lätt att fånga in de fladdrande fjärilarna, men efter lite övning lyckades vi komma på en framgångsrik teknik. Vi håvade bland annat in kålfjäril, rovfjäril, citronfjäril, puktörneblåvinge och mindre tåtelmygare. En obestämd guldvinge lyckades undkomma vår håv.

Text och foto: Kerstin Seger

*Bild på puktörneblåvinge: Margareta Lindgren
Naturskyddsföreningen i Södra Halland*

Med håv försökte vi fånga in fjärilarna.

Det vilda Halland

På TV visas fantastiska bilder av vildmarken. Det är milsvida utsikter. Vi får se berg, fjäll, sjöar och orörda skogar. Platser där människan sällan satt sin fot. Kameran zoomar in några björnunger som leker med varandra. En lappuggla slår ner på ett inte ont anande byte. Långt där borta ylar en varg.

Det är så här vi är vana vid att den nordiska vildmarken skildras. Det är kalvfjäll, vilda forsar och storslagna vyer. På himlen dansar norrskenet. Knappast är det bilden av Halland som dyker upp när vildmarken kommer på tal.

Vi är ett litet och tätbefolkat län. Vi har ont om stora opåverkade områden. Men visst finns den vilda naturen även här! Vi har gamla bokskogar som är en rest av de vidsträckta lövskogar som en gång täckte stora delar av Europa. Vi har havet som med jämna mellanrum visar sig från sin mest vildsinta sida. Och tittar vi ut genom fönstret kan vi ibland se att det vilda finns alldeles inpå knuten.

I detta nummer gläntar vi på dörren till det vilda Halland och får möta såväl lodjurshonan Lia som trädgårdens småkryp. Vi får också följa med till en plats som kryllar av biologisk mångfald, men där allmänheten sällan har tillträde. Dessutom har vi bett några av länets duktigaste naturfotografer att tolka numrets tema. Trevlig läsning!

Stora rovdjur i Halland

Under vintern har en varg som härstammar från Rialareviret norr om Stockholm hittat till Halland och väckt uppmärksamhet där han dragit fram. Vargen har bland annat synts till i Varberg, Falkenberg och simmandes över Nissan.

Det är inte första gången vi får besök av varg i länet. För ett par år sedan fångades en varg på foto i naturreservatet Hökafältet i Laholm. Strax därefter gjorde han en nattlig visit mitt på Halmstads autostrada - Laholmsvägen.

Vargar som besöker vårt län är ovanligt, men har blivit allt vanligare. Vargstammen växer i Sverige och unga hanar kan ge sig ut på långa vandringar för att söka efter en hona med lämpligt revir. En varg som dyker upp i Halland ena dagen kan bara några dagar senare ses i Skåne eller långt in i Småland.

När du läser den här texten är det kanske känt var vargen tog vägen efter visiten i Halland. Troligen har den fortsatt sin vandring i jakt efter en maka. Än så länge finns inga bofasta vargar i länet, men en sak är säker, vi lär få allt fler besök av varg framöver. Och kanske hittar även en hona hit så småningom, och då är det inte långt kvar tills vi har bofasta vargar även här.

Text och illustrationer:
Martin Lindqvist

Kungsörn

I Sverige finns kungsörn framförallt i Norrlands inland, Gotland, Uppland och i Skåne. I Halland har det funnits häckande kungsörn sedan början av 2000-talet. Under de senaste åren har tre revirhävande par uppehållit sig i våra trakter. 2012 var dock ett sämre år för kungsörnen. Bara ett av paren var kvar i Halland. Vad som hänt med de andra två vet vi inte. Det kalla, blöta vädret och brist på bytesdjur kan vara en förklaring till det dåliga utfallet.

En glädjande nyhet när det gäller rovfåglar är att vi förra året hade ett havsörnspar som häckade i Halland. Det är faktiskt första gången på över 100 år som det händer!

Lodjur

Lodjuren var under många decennier bara en sällsynt gäst hos oss, men nu tassar de återigen i halländska skogar. Sedan år 2000 har föryngringar (honor med ungar) konstaterats årligen. Under vintern 2012/2013 har Länsstyrelsen inventerat beståndet i länet och räknat till minst fyra föryngringar, men det kan finnas fler. Länsstyrelsen är beroende av att få in rapporter från allmänheten och från vissa områden får man in fler rapporter än från andra. Lodjuren finns dels inom länets gränser men några rör sig också mellan de angränsande länen. Läs mer om en av dessa, lodjurshonan Lia, på nästa uppslag.

Rovdjursförvaltningen

Även björn och järv räknas till de fem stora rovdjuren. Närmaste kärnområde för björn är i Dalarna och järven är knuten till fjällregionen. Det är landets länsstyrelser som ansvarar för förvaltningen av de stora rovdjuren. Målet är att djuren ska finnas i livskraftiga bestånd samtidigt som konflikter och problem ska minimeras. Till exempel kan länsstyrelserna ge bidrag för rovdjurssäkra elstängsel och betala ut ersättning för rovdjursskador på tamdjur.

Friska lodjursungar i Falkenberg

Hon kom in som ett yrväder i fällan en tidig novembermorgon 2010. Lodjuret Lia. Den lyckosamma fångsten skedde i Ullareds socken.

Nu tror jag att det är dags att ge en bakgrund och förklaring till varför detta sällsamma hände.

Sedan många år bedrivs ett forskningsprojekt, Skandinaviska Lopprojektet, i syfte att samla in och vidarebefordra kunskap om olika förvaltningsmodeller som kan godtas av olika intressgrupper. Man har under årtionde forskat och erhållit gedigna rön och vetande

om lodjurens beteende i, fram för allt, norra och mellersta Sverige.

I slutet på 90-talet upptäcktes plötsligt en föröyringring av lodjur här i söder, närmare bestämt i Svenljungatrakten.

Ett tecken på att en reetablering var i stundande! Alltså så hade en fertil hona lyckats ta sig över slättlandskapet ner hit till oss. Dessförinnan hade vi mer eller mindre sporadisk förekomst, av främst ensamma lohannar.

Loprojektet har nu prioriterat forskningen på lodjur i södra Sverige eftersom denna landsdel är ett intressant spridningsområde. Enkelt uttryckt loar-

nas försök att ”återvinna förlorad terräng!”. Ett antal lodjur har med framgång infångats i speciella fällor och försetts med radiosändare, bland annat med syfte att utröna katternas effekt på rådjursbestånden, hemområdets storlek och spridning.

Tillbaks till katten Lia. Hon försågs med en radiosändare i samband med nämnda fångst vilket innebar att jag har kunnat pejla och följa henne runt om i gränsgårderna Halland/Västra Götaland. Sommaren 2011 nedkom hon med två ungar som fältpersonal från SLU och jag kunde infånga och märka.

Våren 2012 var Lia cirka tre år och förväntades ånyo vara dräktig. Jag intensifierade henne i flera veckors tid för att utröna var hennes noggrant utvalda plats för födsel av ungar skulle äga rum. I början på juni månad kunde jag konstatera att hon uppträdde mer och mer rastlöst. Hon befann sig några dagar på en och samma plats för att sedan rusa iväg någon mil till en annan bygd. Jag förstod att nu var det snart dags! I slutet på maj månad fick jag bekräftelsen. Hon låg helt still uppe i ett otillgängligt berg. När jag för första gången såg den utvalda födelseplatsen kom jag osökt att tänka på Mattisborgen. Intrycket förstärktes av ett par korpar som flög runt densamma under ödesmättande rop. Ett skyddande

lodrät stup med tillhörande svårbestigna klippblock! Platsen är belägen i Falkenbergs kommun. Fascinerande att se hur väl vårt stora kattdjur väljer den ultimata miljön för sina avkommors överlevnad!

Nåväl, i mitten på juni var det alltså dags att försöka hitta ungarna i denna guds-förgätna terräng. Tillsammans med rovdjursansvarig vid Länsstyrelsen Halland, fältpersonal från Grimsö Forskningsstation/SLU samt undertecknad så startade vi den mödosamma expeditionen upp mot stupet. Efter en stund fann vi två välnärda loungar av honkön sovandes i allsköns ro under ett stort stenblock. Snabbt och effektivt id-märktes juvenilerna och DNA-prover togs. Fältvågen visade ungarnas vikt på 1,090 kg samt 1,130 kg. Ålder cirka 3 veckor. Ungarna visade på ett, typiskt kattmanéer, gott humör genom fräsande och utspärrade klor!

Kaffet smakade ovanligt gott efter nedkomsten från berget. Tryggt kunde jag konstatera, via pejlen, att Lia var tillbaka vid sina ungar. Tillsammans med forskningens rön och Länsstyrelsens inventeringsverksamhet kan adekvata förvaltningsplaner i framtiden säkerställas.

*Text och foto: Tommy Berglund,
rovdjursinventerare i Halland*

Vindkraften och **vildmarken**

Hallands blåsiga förhållanden gör länet intressant ur ett vindkraftsperspektiv. Många verk har satts upp under de senaste åren och fler är på gång. Den snabba etableringen har väckt känslor och gjort vindkraften till ett mycket omdebatterat energislag. Å ena sidan måste vi minska vårt beroende av ändliga resurser, å andra sidan måste vi ta hänsyn till hur djur, natur och människor påverkas där vindsnurrorna sätts upp. Ofta planeras verken till avskilda områden där människor sällan rör sig. Vad händer på sådana platser när vindkraftsverken väl är på plats?

Text och foto: Martin Lindqvist

Under 2012 släpptes fyra intressanta rapporter som bland annat diskuterar denna fråga. Här kan man läsa om vindkraftens effekter på fåglar och fladdermöss, hur de stora landlevande däggdjuren reagerar på vindsnurrorna och hur ett områdes rekreationsvärden påverkas när vindkraftsverken är på plats. Bakom rapporterna står forskarprogrammet *Vindval*. Programmet finansieras av Energimyndigheten och Naturvårdsverket, men forskarna och rapportförfattarna är verksamma på olika universitet. Som underlag till rapporterna har hundratals vetenskapliga artiklar och rapporter analyserats, och egna undersökningar har också genomförts. Även om mycket intressant finns att läsa i sammanställningarna understryker forskarna att det i många fall behövs fler undersökningar för att kunna svara på alla frågor kring vindkraftens effekter.

Vindkraft och rovdjur

Vindkraftverken påverkar miljön var helst de byggs. Mest uppenbart är självklart turbiner och rotorblad som kan skada fåglar och fladdermöss. Men nya verk innebär också andra former av påverkan - tillfartsvägar behöver byggas, kraftledningar dras och skog avverkas. I rapporten *Vindkraftens effekter på landlevande däggdjur* kan man läsa om hur rovdjur och klövvilt reagerar på vind-

kraftens etablering. Den nya infrastrukturen i området gör att den mänskliga aktiviteten ofrånkomligen kommer att öka, vilket leder till förändrade beteendemönster hos djuren. Särskilt tydligt är det för rovdjuren som i stor utsträckning undviker områden som besöks av människor. Då våra stora rovdjur dessutom föredrar avlägsna, höglänta områden - samma typer av marker som ofta är aktuella för vindkraft - finns det en tydlig risk för intressekonflikter.

Råd för att minimera skador

I Vindvals rapporter finns många konkreta råd över hur negativa skador kan minimeras när vindkraft anläggs. Det är viktigt läsning för alla som på något sätt är involverade i vindkraftens utbyggnad, inte minst för oss i Naturskyddsföreningen som ofta ombeds att lämna synpunkter på planerade anläggningar.

På www.naturvardsverket.se hittar du rapporterna om du söker på "Vindval"

Bjud in det vilda i **Trädgården**

*Text: Ulrik Alm, Kullabygdens naturskydds-
förening. Foto: Martin Lindqvist*

Humlesurr, fågelkvitter, hoppande grodor och nyfikna igelkottar. En trädgård kan lätt bli en plats där våra vilda grannar trivs. I denna poetiska betraktelse får du några råd om hur du når dit.

I mängden av trädgårdslitteratur får man varierande definitioner på vad en trädgård är. Ett stycke mark med tydliga gränser, gärna omgärdad, kanske av häckar, murar eller plank. Där innanför ”kontrollerad natur”. Paradiset var en trädgård, en lustgård.

I vårt land är vi bortskämda med en varierad natur. Vilket inte ska tas som ursäkt för dig – balkongglädeodlare, kolonist eller trädgårdsägare – att underlåta att bidra till den biologiska mångfalden. Trädgårdar kan ge ett avsevärt bidrag till den gröna infrastrukturen.

Jag vill peka på några ledstjärnor för att åstadkomma ett rikt liv. Både för dig som ska titta på och för de aktörer som ska bebo och gästa ditt paradis. Trädgårdsböcker behandlar oftast biologisk mångfald högst pliktskyldigt. Råden kan sammanfattas enligt följande; a) plantera en fjärilsbuske, b) sätt upp en fågelholk och slutligen c) fixa en liten damm eller åtminstone ett fat med vatten. Gott så! Men så oändligt mycket mer som kan

göras. Och detta nästan utan ansträngning. Det gäller bara att ha kläm på några grunder:

Låt *jordklotet* vara din tankemodell. Du ska skapa vär(l)den. Så gott du kan, tar du ansvar för *hela livscyklerna*. Du ser din trädgård som en skärva i den stora *mosaik*en. Så – då ska vi börja nysta bland trådarna utkastade ovan.

Jordklotet först.

Ingen torde argumentera emot mig, om jag påstår att Tellus 1:1 är den optimala fastigheten på adressen Vintergatan. Hal-land är skönt i sin mångfald, dock, det naturgeografiska läget är givet för över-skådlig tid (tills kontinentalförskjutningar och annat donat om). Likväl, försök skapa ”alla” jordens biotoper inom din trädgård. Grässlätter, regnskogar med ormbunkar och hosta i nordlägen, sanddyner/öken – om så bara en kvadratmeter. Oceaner – en vattensamling med hyfsat djup i mitten, men också med mjuka och lättillgängliga stränder. Stå-diga, vintergröna taigapartier, men också sirligt mjuka lövfällande områden. Bergskedjor och klippor formade av natursten som erbjuder massor av skrymslen och krypin. Jorden i din trädgård är inte längre öde och tom, din livsbejakande vind svävar över marken.

Livscyklerna då?

Jo – många vill ha fjärilar, men få vill ha larver... Paddan vill många möta under sensommaren kvällspromenad, men var ska den bo på vintern? Så härligt med tornseglarna som jagar varandra i den ljumma sensommarkvällen. Varmt gult ljus över villakvarteret, semester och grilltider. När den svala kvällen kommer drar vi oss inomhus. – Men var ska tornseglarna hitta sitt hem? Låga betongpannor på taket är alldeles för trånga. Och den som har en-kupigt tegel med bra inflygningshöjd har just proppat igen alla lovande ingångar. Fåglar skitar ju ner... Nää, bygg ett par ”cigarrlådor” till holkar och locka tornseglaren att bo just hos dig. Igelkottarna är ju också trevliga, men hur är det nu...kan dom bädda någonstans eller har lövblåsen skingrat all vintertäckelse? Är din trädgård, ditt kvarter ”all inclusive”? Eller har du bara sommaröppet? Är det ”barnförbudet” utan att du ens reflekterat över det förut?

Erbjud vinterförvaring och mat för livets olika skeden. Tänk hela året runt. Erbjud mat när denna som bäst behövs, det vill säga just när vintern släpper sitt grepp i mars-april. Salixsläktet – säl, vide – må vara lågrankat på plantskolan. Men vilken gudaskänk för utsvultna och nymornade bin och humlor som just

klarat vinterns nålsöga. Bin och humlor som ska se till så att du får frukt och bär senare på säsongen. Ge dom lön i förskott! De kommer inte att smita från sitt uppdrag.

Din trädgård är en bit i den stora mosaiken.

Fågeln, fladdermusen, fjärilen har – tror jag – ingen som helst aning om lagfarter och fastighetsgränser. Därför – se ditt kvarter uppifrån och erbjud något annat än vad grannarna gör. Om dessa är stora beundrare av japansk trädgårdskonst, så är det där med grus, sten och bonsai-klippta tallar redan fixat. Erbjud alternativ! Låt din skimrande bit bestå av frodig grönska, kanske däribland ett fjärilsvänligt kryddparti och ett fortplantningsvänligt nässelbestånd. Om din granne har en stor damm med både oceandjup och grunda stränder, erbjud då ”öknens” karga skönhet med en bar bit sand eller jord. Grusbadande småfåglar, solitärbin, de sparsmakade plantorna – alla kommer de att tacka dig.

Så håll, lite diskret, koll på vad dina grannar gör. Gör sen tvärtom och just din plats på jorden blir den där mångformiga biten som fullbordar hela pusslet. På en tomt ska det inte vara tomt.

Tänk året om och "all inclusive" i trädgården! **Föregående sida:** Stor svävfluga besöker sälj - ett träd som blommar tidigt på våren och därför är en viktigt näringskälla för många insekter.

Ovan: Låt grönskan froda för småkrypens skull. Här syns ringblommor, gurkört och vallmo som gärna självsår sig och återkommer år efter år. **Nedan till vänster:** Insektshotell i Fredriksdals trädgårdar med massor av krypin: tegel, brädbitar, bamburör och håligheter. **Nedan till höger:** Ett tamba besöker ängsvädd som blommar sent på sommaren.

Patrik Leonardssons vilda Halland

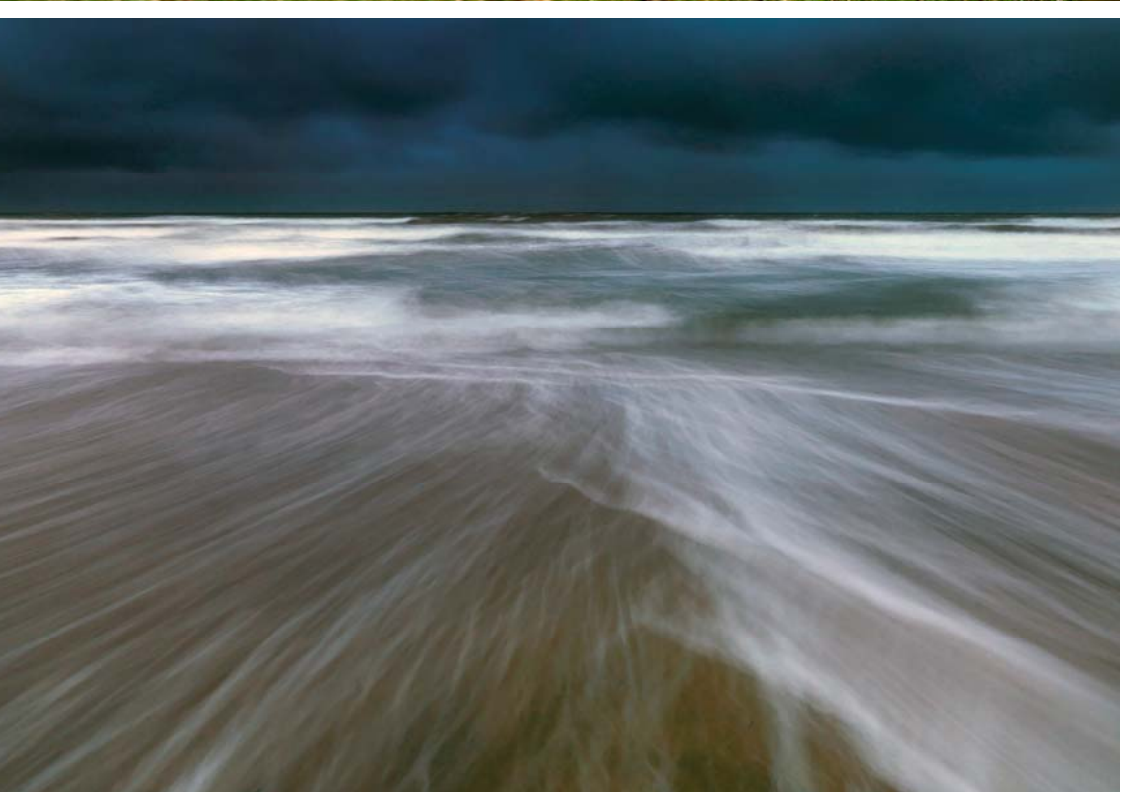
Den musikintresserade naturfotografen Patrik Leonardsson växte upp i Åled utanför Halmstad. Det var faktiskt musiken som förde honom till naturfotografin. Mellan musiksessionerna i pojkrummet hämtades mycket inspiration från naturen och vandringarna utmed Nissan.

Att återskapa naturens alla stämningar i musiken blev en kreativ drivkraft. Den lättsamma popen som komponerades i början övergick allt mer till utsvävande symfoniska kompositioner där naturscener målades upp i Patriks inre. Av en slump fick Patrik låna en systemkamera och bilderna han sökt i musiken kunde nu lämna tanken och bli verkliga.

Idag är Patrik en uppskattad naturfotograf, författare och föredragshållare med många böcker om Halland i sin portfolio. Han verkar alltid ha ett nytt projekt på gång, under 2012 inledde han ett samarbete med musikern Camilla Bondesson. Projektet kallas för Eloleo och är en mix av musik, bild och film. På följande sidor får du ta del av några bilder som Patrik tagit och läsa hans funderingar om hur bilderna kom till.

Gå in på Patriks hemsida för att läsa mer om hans böcker och fotografering:
www.leonardsson.se

Sida 28 - Självporträtt

Bilden på mig tog jag med hjälp av 10 sekunders fördröjning på kameran för 15 år sedan. Trots att bilden är gammal så tycker jag att den passar in i denna artikel. Platsen är uppe på Virsehätt, ett av mina favoritställen här i Halland. Kruxet var att krångla sig in i trädet innan kameran exponerade. Efter ett antal rutor med bara en kalufs så blev det denna. Jag i naturen, bildligt talat.

Sida 29 - Hällefallet

Djungel i Halland! Jo visst. Trodde knappt mina ögon när jag en regnig för-

sommardag kom fram till Hällefallet vid Hasslöv. Trolskt djungellikt i skiraste vårgrönka såg det hela ut som hämtat ur en Indiana Jones-film. Hällebacken kastar sig här ut för klippavsattser i bästa paradisstil. Ett annat ställe som i vissa perioder kan ge en nordisk djungelkänsla är på norra sidan av Virsehätt.

Sida 30 övre bild - Möllegård

Mina söner fick tidigt lära sig att det är naturligt att vara ute i skog och mark. Upptäckarglädjen skall uppmuntras och när det gäller barn så är den på något sätt inbyggd från början, bara att se till

att underhålla. Både jag och mina söner gillar att gå på upptäcktsfärd och bryta ny mark och vi behöver sällan resa någonstans, oftast så finns ställena här i Halland. Cykel och kajak är något som vi brukar använda om vi inte strövar och en viktig detalj är att ha fika med sig. Aldrig smakar maten så gott som ute i det fria.

Sida 30 undre bild - Haverdals strand

Att ge sig ut till kusten och skapa bilder när stormen viner är ett sätt att möta det vilda Halland. Vinden sliter i kläderna och luften är mättad på salt och doft av rång. Vågorna slår obarmhärtigt mot klipporna och på sandstränderna tävlar dom med sig själv om att nå ända fram till dynorna. Hallandskustens temperament är ett mäktigt skådespel som inte med enkelhet låter sig fångas. Haverdals strand i slutet av augusti när säsongens första höststorm drar in.

Sida 31 - Kungsörn i snöfall

Jag är känd för att vara en utpräglad landskapsfotograf men är inte för den delen ointresserad av djur, det kommer liksom med jobbet som naturfotograf. Min lärling Rebecka är desto mer åt djurhållet och detta smittade av sig så till den milda grad att vi byggde ett enkelt örngömsle någon mil utanför Halmstad.

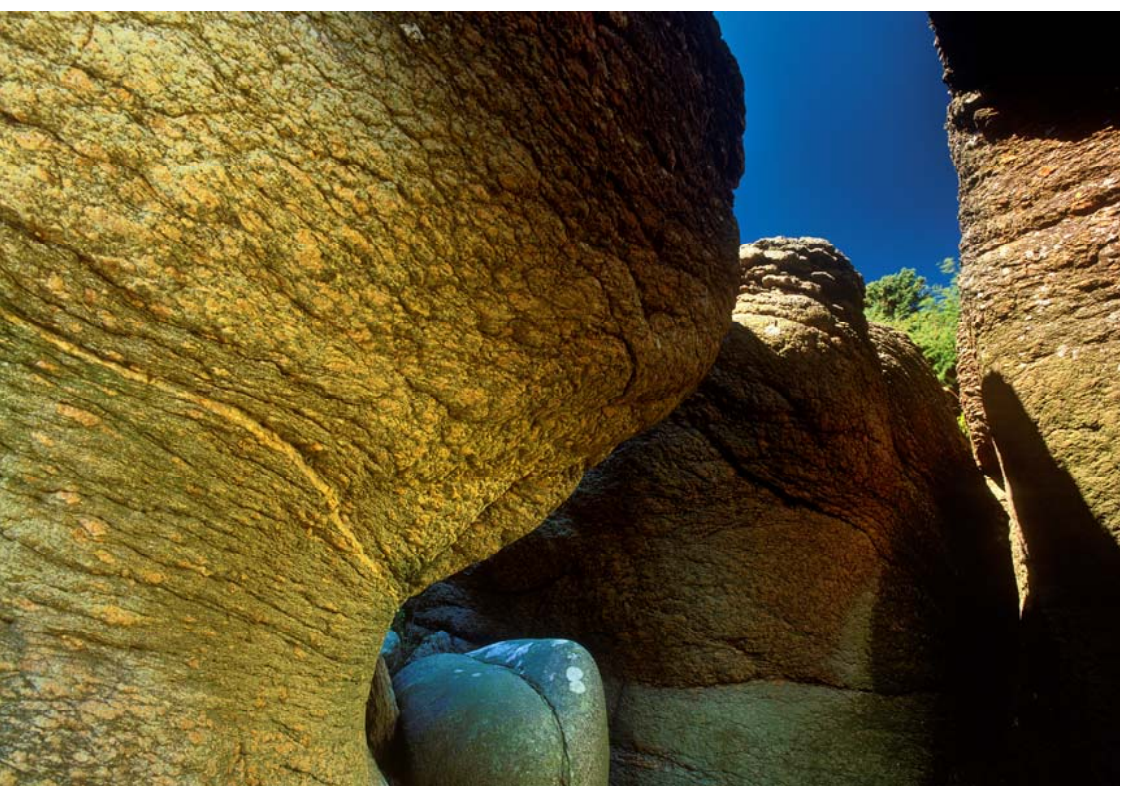
Skogsvaktaren som vi känner väl stod för en utomordentlig service med åtel, vilket lockade till fest för dessa bevingade kungligheter. Fantastiskt att få bevittna dessa mäktiga fåglar på så nära håll och att vi har dem i våra skogar och slätter här i Halland, om än bara övervintrande.

Sida 33 - Vendelsö

Bland de Halländska öarna är nog Vendelsö min favorit. Mitt vackraste strandhugg gjorde jag där då jag arbetade med min bok, Halländska öar. Just på denna delen av ön har vi, kan man säga, Hallands enda område med raukar. Vilket bildar ett säreget kustlandskap som inte riktigt känns som övriga Halland men som på detta vis förgyller mångfalden ytteligare i vårt län. Dessa raukliknande klippor är i själva verket den märkligt skiktade berggrund som man kan hitta på ett antal ställen i norra Varbergstrakten. Sedan har havets nötningar under årtusenden skulpterat fram dessa fantasifulla former.

På ett ställe i detta område bildar klipporna en grotkliknande ingröpning som öborna kallar för "Ommen" som betyder ugnen. Vendelsö är idag den enda Halländska ö som har fast befolkning året runt.

Text och foto: Patrik Leonardsson

Annette Seldéns vilda Halland

Annette Seldén är en passionerad naturfotograf som varit runt över hela världen och fotograferat. Från Antarktis i söder till Arktis i norr. Kameran har zoomat in såväl frostiga isberg, valar och pingviner som snustorra ökenlandskap i USA. Men mest känd är hon nog för sitt arbete på hemmaplan. När hon blev mamma och familjesituationen gjorde det svårare att ge sig ut på äventyr började hon att dokumentera Kungsbackas naturreservat. De är femton till antalet och består av såväl öar ute till havs (exempelvis Nidingen som du kan läsa om på sida 44), vidsträckta ljunghedar och hållmarker som i Sandsjöbacka, fantastiska naturformationer som Fjärås bräcka och vilda skogsområden som Skoga längst i öster. För en småbarnsförälder med ont om tid erbjöd reservaten snabb tillgänglighet och överraskande rika miljöer.

Omfattande fotoprojekt

Projektet att dokumentera Kungsbackas naturreservat har pågått under tre års tid och omfattar både film, foto och textförfattande. Hon har tagit sig fram till fots, paddlat och skidat, men även flugit över områdena för att hitta reservatens själ och speciella natur. Havskajaken kom till stor användning i skärgården och en

hjälmkamera på en halländsk cowboy som driver kor bidrog med en ovanligt färgstark, och oväntad, skildring av vardagen i ett naturreservat. Projektet har resulterat i flera utställningar, föreläsningar men framförallt boken *Kungsbacka - en bok om naturen* som du kan läsa mer om och beställa på Annettes hemsida: www.seldenphoto.se

Motiv från naturreservaten

Vi bad Annette att välja ut några bilder från Kungsbackaprojektet och skriva några rader om motiven.

- Den övre bilden är tagen på ön Kedholmen, där det till skillnad från de övriga naturreservaten är tillåtet att tälta en natt. Härifrån har man en enorm vy över skärgården. Klipptältning är det mest skonsamma för naturen, men då måste tältet vara ett kupoltält, det vill säga självstagande. Ön når man med båt eller kajak från Särö.

- Den undre bilden är från Gäddeviks naturreservat vid sjön Lygnerns södra strand. Tar man sig så långt bort man kan komma i reservatet från parkeringen, finns ett litet kärr som är väl värt ett besök. Större delen av reservatet domineras av bok men här växer al och på våren har man goda chanser att upptäcka groddjur.

- Den övre bilden på sidan intill är från Särö Västerskog. På bergstopparna växer de gamla tallarna, formade av flera hundra års västliga vindar. En dimmig dag bland de knotiga träden för tankarna till sagor om tomtar och troll.

- Den undre bilden är från Sandsjöbacka som är Hallands största naturreservat på land. Området präglas av en stor vildmarkskaraktär. Öster om Kyrkoby-Dala består terrängen av mycket hållmarker med små tjärnar och mindre sjöar. Området genomkorsas av ett flertal markerade vandringsleder. Denna bild togs från flyg på 400 meters höjd.

- Här ovanför ser du naturreservatet Skoga. Djupt in i reservatet är stämningen trolsk en dimmig vårdag och scenen är som hämtad ur en John Bauertavla. Området präglas av riktigt urskogskaraktär och har man tur kan man få syn på färska lodjursspår om det är spårnö. - Slutligen har jag bidragit med bilden från Näsbokrok och Kungsbackafjorden på omslaget. När vintern slår ett stadigt grepp om havet förvandlas kusten till en miljö som liknar de arktiska områdena.

Text: Martin Lindqvist och Annette Seldén.

Foto: Annette Seldén

Efter stormen Protokoll från en strandvandring

Text: Lars Rosenberg. Foto: Thomas Andersson

En storm är en fröjd för livet. Det som mardäva havet skakas om i syrerik turbulens; friskt, salt vatten strömmar in över strandängarna; grundbottnarnas tångbuskage rister loss under dyningars envetna ryckningar. Efter månader av stiltje sköljs badstränderna rena från sommarens solblekta bråte, hårdhänt river stormen med sig sandens anonyma avskräde. Kusten är befriad, lågtryckets råa styrka härjar segervisst.

Sen vilar vinden, havet drar sig tillbaka, och vi kan vandra ut över sandens ännu skumdrypande ytor, bemängda med havsdjupens besynnerliga skräp.

Det ser ut som ett slagfält, fyllt av slaktade tångruskor, var och en släpande på sin lilla sten, fastcementerad under rotens fotsulor. Miljoner musselskal har vräcks upp ur djupen, hela stranden är ett kaos av fuktdrypande tångtrassel, dränkta fjädrar, sandigt dun, blöta algsjok och nymejslade böljespår. En fintrådig rödalg ligger svept i orangefärgat skum; en tångbuske har hittat en kranieformad flintsten och släpat upp den bland strandens vissnande glasört; obeskrivligt vrakgods ligger hopat i skvalpzonens våta virrvarr.

Allt liv föds ur havets buljong, med dess skarpa, sårsvidande sälta. Vi vandrar genom snäckzoner, tångavsnitt, dyningens mönster, algförråd, musselkorridorer. Det livgivande havet har spytt upp

en sörja av fragment, brottstycken, skärvor, havsdetaljer, naturbråte, livsbitar. Hela små stenrösen har lyfts upp på stranden av tången. En blekröd, fuktig fingeralg, fint prickad av maskhus, smyger sig nära en lysande, lila manet. Pärlmorglans glänser bland bleknad tång, en död men oskadd krabba skyler sig med sin gröna ryggsköld, från havssidan hörs ett hastigt varningsrop från en senfärdig spovhop.

Vattnet är ännu grumligt i strandlinjen av uppslammad mikrosand. Det smutsgula skummet, havets fradga, fångas av vinden, blåser iväg och förintas. Runt varje tånghärva finns ett mönster som den själv ritat, vaggad av vågorna innan havet drog sig tillbaka, som avtryck av vattenrörelser, fastlagda i sandens kvartskrystaller. Grönalgerna torkar snabbt samman till intet, de ömtåliga rödalgerna med genomskinliga ekblad blir ljusröda under vindens fina sandpapper. Man kan vandra ut i den grunda bukten, till de yttre revlarna, betraktande bärnstensgula snäckor, av trutar redan spräckta blåmusslor, halvmånen i söder som ett musselskal också den, över havets tålmodiga handflata.

Besök www.utteros.se för fler betraktelser och bilder från Lars och Thomas. Här kan du också beställa deras fina bok "Tidvatten". Rekommenderas!

Foto: Thomas Andersson

Halländska utflyktsmål med vild känsla

I år är det 400 år sedan freden vid Knäred slöts mellan Danmark och Sverige. Freden kom inte att bestå. Länderna stred under århundranden om bland annat Halland och det finns gott om platser i länet där historiens vingslag känns närvarande.

En av de mer kända platserna är naturreservatet Danska fall utanför Simlångsdalen. Här sägs det att en dansk armé lurades ut på en bro år 1676 som brast och tog med sig soldaterna ner i Assmans vilda forsar.

Vild natur i öster

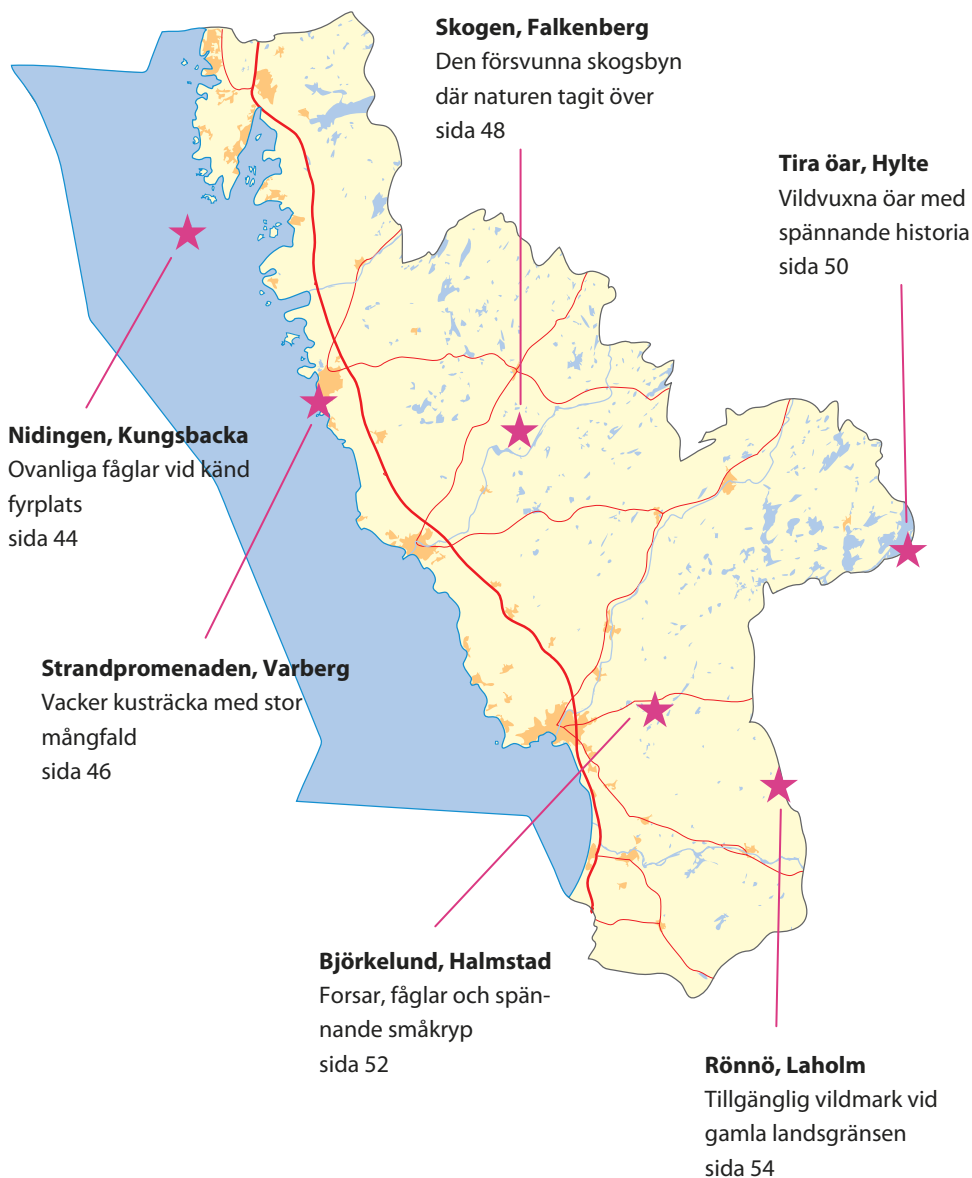
Just vid gränsen mellan Halland och Kronoberg, där landsgränsen en gång gick, finns det gott om vilda områden. Här var det länge otryggt att leva på grund av trakterna härjades av krig. Kanske är det därför vi hittar så mycket vild natur här? En annan förklaring är att det regnar mer i dessa områden än på många andra håll i Sydsverige. Årsnederbörden är hög och skogarna är fuktiga och myrarna vidsträckta. Den som vill upptäcka denna typ av vild natur kan

åka ut till naturreservatet Porsbjär i Halmstad eller naturreservatet Rönnö i Laholm. Båda reservaten har anlagda naturstigar där besökaren dessutom kan lära sig mer om områdenas natur och historia. Läs mer om Rönnö på sida 54.

Vild natur vid hemmaplan

För att uppleva en känsla av vild natur behöver man inte ta sig till länets yttersta gränser. Birgitta Flysjö skriver på sida 46 om en vild skönhet som ligger i hjärtat av Varberg - strandpromenaden. Det är en intagande plats där såväl flanören som den naturintresserade kan få sitt lystmäte. Ulrik Alm skrev om hur man kan locka det vilda till sin egna trädgård på sida 24. Vill man uppleva en riktigt vild trädgård är ett tips att besöka "Den försvunna skogsbyn" som vi skriver om på sida 48. Här låg en gång en liten by med torp, trädgårdar och åkerlappar. Nu har naturen sedan länge tagit över och bara några ruiner, fruktträd och vårlökar skvallrar om att det en gång i tiden bodde människor på platsen.

Text och karta: Martin Lindqvist

Nidingen - spännande ö med dåligt rykte

Nidingens historia är spännande men allt annat än idyllisk. Namnet Nidingen lär den ha fått av sitt dåliga rykte; den har tagit många sjöfarares liv. Ordet niding betyder just illgärning. Omkring 700 skeppsbrott lär ha ägt rum utanför Nidingen och dess undervattensrev. Ön består av en grusås, cirka 1 km lång och 300 meter som bredast. Åsen bildades när isen drog sig tillbaka för cirka 10 000 år sedan.

Fyrdrift sedan 1600-talet

År 1624 byggdes de första fyrarna på Nidingen. Halland tillhörde vid den tiden Danmark och danskarna byggde två vedeldade så kallade vippfyrar. År 1834 byggdes två fyrtorn i sten. Först 1946 byggdes den nya fyren på ön. Den blev automatiserad 1973. Sedan de första fyrarna byggdes har ön varit bemannad med personal. När stenfyrarna byggdes, uppfördes även bostäder åt fyrvaktarna och deras familjer. 1916 fanns det tre familjer med 23 barn. Man jagade säl, fiskade och odlade rotfrukter och grönsaker för att dryga ut kassan.

Nidingens fågelstation

I en av byggnaderna bedriver idag Göteborgs Ornitologiska Förening ringmärk-

ning av fåglar. Föreningen har ringmärkt fåglar på ön sedan 1980, då fågelstationen startades. Nidingen är en av västkustens finaste fågelöar. Öns karaktärsfåglar är småskrake, kentsk tärna och tobisgrissla. På ön häckar också Sveriges enda koloni av tretåig mås. De häckar i alla åtta fönsternischerna på de fyrarna.

Svårtillgänglig ö

Ön består av grus och rullsten. Få växter klarar av de hårda förhållanden som ön erbjuder. Vanligast förekommande vid strandlinjen är strandkål, strandmalört och marrisp. Strandtrift förekommer rikligt på hela ön. Att ta sig till Nidingen är inte helt enkelt. Vind och vågor sätter allt som oftast stopp för landstigning. Vill man övernatta på ön kan man boka en stuga genom Gottskär Hotell som också ordnar transport. Man kan även boka dagsturer genom samma arrangör men räkna med att turen kan ställas in på grund av vädret.

Text och foto: Annette Seldén

Vägbeskrivning: Egen båt eller kajak alt. beställning av transport och övernattning genom Gottskär Hotell. **GPS:** WGS 84 (lat, lon): N 57°18.129'; E 11°54.050'

Ovan: Nidingen är en av västkustens finaste fågelöar. Tretåig mås är vanlig i Nordatlanten men i Sverige är det bara på Nidingen som den häckar. **Nedan:** Nidingen fotograferad från ett flygplan. Ön består av en grusås. Allt finkornigt material har svallats ur av havet och kvar är stenar i alla storlekar.

Strandpromenaden 100 år - en vild skönhet

Ett stenkast från torget i Varberg ligger Strandpromenaden, älskad av såväl boende i Varberg som besökare och flitigt använd året om. Den ligger som ett pärlband av historiska minnen och botaniska skönheter och löper från Fästningen i norr till Kusthotellet i söder. Att strandpromenaden och områdena runt den fått behålla sin "vilda karaktär" får man kanske tacka järnvägens läge för. Den har effektivt skilt av stranden från staden så att det inte varit intressant att exploatera området närmast stranden.

Den 10 juni 2012 var det 100 år sedan Strandpromenaden invigdes. Den tillkom genom ett medborgarprojekt och byggdes på initiativ av läkaren J S Almer. Detta inspirerade Hembygdsföreningen Gamla Varberg, Varbergs Idrottshistoriska Förening (VIHF), och Naturskyddsföreningen i Varberg att tillsammans ta fram och ge ut en skrift för att ge en bild av hur det såg ut för 100 år sedan men även hur det ser ut idag.

För 100 år sedan var området utefter stranden ett sargat landskap genom den intensiva stenhuggarindustrin som bedrevs där. Efterhand som kurortslivet förändrades och frisk luft och bad i havet blivit på modet väcktes tanken på att anlägga en väg utefter stranden. Med

tiden etablerade sig växligheten och idag kan man njuta av en rik flora.

På ömse sidor om Strandpromenaden växer både de vanligaste växter liksom de mer sällsynta. Triften är vanlig och klär in stranden i rosa tidigt på våren. Vid Barnens Badstrand vid den södra piren växer strandbetan, släkt med våra vanliga betor som till exempel rödbetor. På fästningsvallarna finns i riklig mängd den lysande blå oxtungan. I söder vid Kusthotellet finns en raritet, en liten äng som vid midsommartid "skummar över" av brudbröd. I stenarna närmast vattnet växer det extra salttåliga växter som strandkål, skörbjuggsört, strandkrypa och strandglim. Flera av dessa hade stor betydelse i äldre tider som medicinalväxter då de till exempel innehåller c-vitamin som för den fattiga befolkningen ofta var en brist. Boken *Strandpromenaden 100 år* har varit uppskattad, bara enstaka exemplar finns kvar. Intresserade kan ta kontakt med undertecknad.

Text: Birgitta Flysjö

Vägbeskrivning: Strandpromenaden börjar vid Varbergs fästning. **GPS:** WGS 84 (lat, lon): N 57° 6.272', E 12° 14.353'

Ovan: Vandring längs med strandpromenaden en vacker sommardag 2012. Foto: Birgitta Flysjö. **Nedan:** Vid stenarna närmast vattnet växer salttåliga växter som strandglim. Den första fynduppgiften i Sverige av strandglim är faktiskt från Varberg och publicerades år 1662. Foto: Birgitta Rödström

Skogen - den försvunna skogsbyn

Då och då träffar man på rester av bebyggelse när man är ute och går i skog och mark. Det väcker frågor om vilka människor som bott på platsen, hur deras liv såg ut, hur de fick mat för dagen men framförallt vad som gjorde att stugan en dag övergavs och lämnades åt sitt öde? I Falkenberg finns en sådan plats. Vid naturreservatet Skogen ligger ”byn utan namn” eller ”den försvunna skogsbyn”. På 1800-talet bodde här 70-80 invånare fördelade på sex torp. Idag är bara husgrunderna och några gamla fruktträd kvar. I gläntor växer fortfarande påsklilja om våren.

Knapert och slitsamt

En gång hade gammelskogen brett ut sig i trakten men på 1800-talet var den ersatt av ljunghed och bara några få mindre bokhult. Invånarna i byn bedrev småbruk med odlingar, bete och slåtter. Det var dock inte möjligt att försörja de stora familjerna på detta, så man tog även jobb i närheten. Till exempel gjordes vandringar på 2-3 mil för att hjälpa till vid skördarbetet närmare kusten. Det berättas även om att det fanns gott om lingon i markerna. När man hjälptes åt kunde man få ihop ett par hundra liter som såldes på torget i Falkenberg. Kring

förre sekelskiftet började torpen tömmas på folk och byn återhämtade sig aldrig efter detta. Resorna gick mot Amerika där det fanns arbete och mat som kunde mätta utsultna magar.

Skogens nya invånare

Idag är odlingar och ängar sedan länge övergivna och alla gårdar ligger i ruiner. Över tegar och tomter har skogen sakta vandrat in på egen hand. Där en gång murstockarna reste sig frodas nu mattor av vintergröna, säl och hassel samt smultron och andra örter. Skogen har i princip lämnats orörd vilket är förklaringen till varför området har så höga naturvärden och blivit naturreservat.

Idag hör man inte längre barn som busar runt bland husen eller ser svettiga kroppar som bryter marken. Istället är det hackspettens trummande, skogsduvans hoande och småfåglarnas kvitter som fyller luftrummet med liv.

Text: Martin Lindqvist

Vägbeskrivning: Från Okome åk mot Gällared. Efter drygt 3 km ta av till höger på vägen mot Pukasjöhult (skyltat) och fortsätt 1 km. **GPS:** WGS 84 (lat, lon): N 57° 4.055', E 12° 44.914'

Ovan: Husgrunderna är nu klädda med grön mossa och från ruinerna sticker träden upp.
Foto: Mikael Stenström. **Nedan:** Ett foto från Skogen år 1920, taget av Otto Johansson. Liksom de flesta andra som växte upp här flyttade han till Amerika. 1920 var han på tillfälligt besök i Sverige och bjöd upp till stor fest i byn. Observera Amerikaflaggan på väggen.

Tira öar - naturen tar över i Bolmen

Längst ut i östra Halland ligger en bit av Sydsveriges största sjö - Bolmen. Ett par kilometer från land finns några öar och tillika ett vackert naturreservat som går under namnet Tira öar.

Ursprunglig natur försvann

Hela ö-gruppen ägdes i slutet av 1800-talet av pappersbruket Strömsnäs Bruk. Under denna tid försvann mycket av den ursprungliga naturen här ute. Bruket högg urskogen och flottade virket via Bolmen och Lagan till sin fabrik i Strömsnäsbruk i Kronobergs län. Det var även bruket som föryngrade granbestånden på större öarna. Lövvuppslagen och de mäktiga furorna tror vi däremot är ursprungliga och det är också där som knäroten, öarnas karaktärsart, fortfarande växer.

Linden kom när getterna for

Sexton stycken öar ingår i naturreservatet. Längst söderut ligger Högaholm som var alldeles trädfrött fram till början på 1900-talet då Bolmsöbönderna tog hem sina getter. Betningen upphörde. Vem ville ha getter i "moderna tiders" Småland, det hörde forntiden till. Just de åren blommade tydligen linden ymnigt och utvecklades till det täta obetade be-

ståndet av lindar som stått sig fram till våra dagar. Troligtvis är det en av de största sammanhängande lindsskogar i Halland. Endast den karakteristiska björken mitt på ön bryter lindens dominans och sticker upp som buckla i Högaholms krontak.

Naturen tar över igen

På de övriga öarna i naturreservatet skövades nog skogen och föryngrades, på de större öarna skedde det med planteringar medan de mindre fick klara sig själva. Sedan början på 1900-talet har naturen helt och hållit tagit över. Och det är väl kanske det vi uppskattar som gärna besöker reservatet. Hyltes naturskyddsförening har under flera år anordnat båtresor ut till Tira öar tillsammans med Länsstyrelsen. I sommar är det dags igen. Information om hur du anmäler dig till utflykten finns i Länsstyrelsens program för guidade vandringar i naturreservaten som finns på www.lansstyrelsen.se/halland

Text: Sören Kabell. Foto: Martin Lindqvist

Vägbeskrivning: Tira öar når du med egen båt eller kajak. Runt Bolmen finns flera båtuthyrare. **GPS:** WGS 84 (lat, lon): N 56° 56.760', E 13° 40.843' (Storö)

Ovan: Hyr en kajak och ta dig ut till någon av öarna i naturreservatet! Här kan du hitta en egen naturstrand att bada vid. **Nedan:** Några av öarna är mer iordninggjorda med bland annat strand, brygga, dass och bänkar. Nedan syns Korpö. Det är endast vid Storös strand som det är tillåtet att campa en natt.

Björkelund - vackert vid värdefullt vattendrag

Strax innan Simlångsdalen ligger naturskyddsföreningens fastighet Björkelund. Den har varit i föreningens ägo sedan 1950-talet, men det är framförallt på 2000-talet som naturvärdena på platsen har utvecklats genom Björkelundsgruppens försorg. Här finns skog, blomsteräng, betesmark, våtmark och en trädgård med sommarblommor, men framförallt rinner den Natura 2000-klassade Fylleån förbi. Från gårdsbyggnaderna utgår en vandringsled som leder dig längs med Fylleåns strandkant. Tar du med dig en av broschyrerna om Björkelund som ligger i lådan vid vandringsledens början kan du passa på att lära dig mer om platsens värdefulla natur.

Björkelunds livgivande åder

Fylleån utgör en inbjudande livsmiljö för många organismer, inte minst för fiskar och ryggradslösa djur. I ån finns såväl lax som bäck- och havsöring. Laxstammen reproducerar sig och fortlever utan stöd- och utsättning av odlad fisk vilket gör den intressant ur en genetisk synvinkel. I början av 1980-talet var förurningen nära att ta knäcken på laxen men den räddades dock, mycket tack vare att man satte in kalkdoserare längre upp i vattensystemet. Fylleåns botten har ett rikt liv.

Här kan man till exempel hitta en rad olika trollsländelarver vilket artikeln på sida 12 vittnar om. I broschyren om Björkelund kan man läsa om flera andra intressanta småkryp som yr omkring i åns turbulenta strömmar.

Växter och fåglar

Åns stränder kantas av meterhöga porsbuskar. Har man en gång känt porsdof-ten glömmar man den aldrig. Gnugga ett blad mellan fingrarna så får du se! Det är inte underligt att Harry Martinson kallade porsen för "De svenska vildkärrens lavendel". Vid ån kan man även upptäcka strömstare och forsärla, fåglar som lever vid strömmande vatten. Strömstaren är en spännande krabat. Den dyker efter insekter och andra vattendjur och simmar under vattnet med vingarnas hjälp. Den kan också gå på botten!

Text: Martin Lindqvist och Björkelundsgruppen

Vägbeskrivning: Ett par km väster om Simlångsdalen finns en avfart från väg 25 som är skyltad "Björkelund". Med cykel når du Björkelund via den gamla banvallsleden (Hylteslingan). **GPS:** WGS 84 (lat, lon): N 56° 42.319', E 13° 5.621'

Ovan: Den värdefulla Fylleån rinner förbi Björkelund. Naturskyddsföreningen i Halmstad har ofta exkursioner hit. Här är en bild från en vattenexkursion då man tittade närmare på livet under ytan. Foto: Jessica Gunnarsson. **Nedan:** Strömstaren är lite mindre än en koltrast och håller till vid Fylleån och andra strömmande vatten. Foto: Stefan Lindahl.

Rönnö - vildmark vid gammal landsgräns

Naturreservatet Rönnö ligger på båda sidor om den gamla riksgränsen mellan Sverige och Danmark. Det betyder att naturreservatet delas mellan Laholm och Markaryds kommuner. Det är ett regntungt område vilket satt sin prägel på den gamla blandskogen som växer här. Det är sumpigt, blött och tätt mellan träden. Det finns gott om myrar, kärr och gölar. På vissa ställen är det nog bara älgen och fåglarna som tar sig fram.

Gamla träd med gott om mat

Skogen i Rönnö är idag på väg mot ett "naturligt" tillstånd. Här finns många lövträd representerade, såväl som gran och tall. En del träd är riktiga bjässar med en höjd på 30 meter eller mer, andra träd lever ett mer tillbakahålllet liv under kronan på de andra. I Rönnö finns gott om gamla träd, en del tallar är uppemot 300 år! Den goda tillgången på gamla träd gör att fåglarna hittar både mat och husrum i skogen. I veden lever insekter som hackspettarna gärna kalasar på och i lämpliga träd hackar de ut sina bohål.

Prova en vildmarksstig

Man behöver inte vara en älg eller fågel för att kunna ta sig ut i Rönnös vildmar-

ker. I naturreservatet finns två markerade leder som tar dig runt i området. Till stora delar följer lederna gamla stigar som använts i många generationer. I norra delen följer du till exempel en skolstig som barnen använde när de gick till skolan. Eftersom Rönnö ligger på båda sidor om den gamla riksgränsen kommer du också att passera flera landmärken längs leden. I norr ligger höjden "Hejrakull" som länge markerade gränsen mellan Sverige och Danmark.

Årstidens växlingar

Varje årstid har sin tjusning i Rönnö. Om våren är det vackert att gå genom skogen när löven precis slagit ut och småfåglarna underhåller med sitt kvitter. På sommaren blommar myrtilja, sileshår och tuvull på myren. Om hösten brinner träden i gult och svamparna tittar upp bland löv och barr.

Text och foto: Martin Lindqvist

Vägbeskrivning: Utgå från vägen mellan Knäred och Porsabygget. Vik av mot Baggabygget (skyltat) och fortsätt fram till reservatets södra parkering. **GPS:** WGS 84 (lat, lon): N 56° 35.061', E 13° 23.587' (södra p-platsen)

Ovan: I Rönnö kan man följa en av vildmarkslederna som tar dig runt i detta variationsrika område. Håll utkik efter de blå cirklarna med vita eller gula prickar. **Nedan:** På myren växer små miniatyrtallar som nästan liknar bonsaiträd. Trots att de inte mäter mer än någon meter kan de vara rejält gamla, säkert uppemot 80-100 år.

Ett myller av liv på de militära övningsfälten

Den första tanken som slår en naturvän vid tal om militära skjutfält är knappast att dessa förknippas med naturupplevelser. Men ack så fel. Militära skyddsområden med förbud för såväl exploatering som besök hyser biologisk mångfald utöver det vanliga.

Kombinationen av skötsel genom bränning och röjning samtidigt som det vanligtvis råder tillträdesförbud på militära skjutfält gynnar i allra högsta grad den biologiska mångfalden. Störningarna från den militära verksamheten är som regel få och begränsade i tid. Dessutom är det ej tillåtet att beträda stora delar av fälten på grund av risken för skador på blinda djur.

Den bränning och röjning av fälten som sker årligen gynnar snarare än missgynnar såväl flora som fauna. De sydhalländska skjutfälten i Ringenäs och Mästocka är utmärkta exempel på detta. Ringenäs är ett kustnära fält medan Mästockafältet återfinns i det halländska inlandet. Detta ger två helt olika biotoper som är gynnsamt för skilda arter.

I Ringenäs skjutfält finns exempelvis västkustens i särklass bästa lokal för rosenfink. Rosenfinken som är en sen invandrare till vårt land har här hittat optimala förutsättningar för häckning. På försommaren kan man få uppleva orkidéarter som nattviol och majnycklar och på sensommaren Hallands bästa förekomst av klockgentiana. Den sistnämnda är också en förutsättning för fjärilen alkonblåvinge vars larver lever på just klockgentiana. Mästockafältet är en helt annan biotop där röjning och bränning gynnar bland annat ljungen. Tidig vår kan man här få uppleva kanske södra Sveriges bästa orrspel. Ljungpipare spelar och kungsrör jagar i området. Här finns mosippa och cypresslummer samt flera hotade fjärilsarter.

Men som sagt det råder tillträdesförbud och att beträda skjutfälten är kanske bara möjligt genom exkursion i någon botanisk eller ornitologisk förening.

*Text och foto: Tommie Fagerberg
Bränningsbild: Martin Lindqvist*

Lappuggla på besök på
Mästocka skjutfält

Ovan: Om våren på Mästockafältet kan man uppleva en av Sydsveriges bästa lokal för orrspel.

Nedan: Majnycklar är en av orkidéarterna som växer på Ringenäs skjutfält. En annan raritet som finns här är den sällsynta klockgentianan.

Ovan: På Ringenäs skjutfält finns Västkustens bästa lokal för rosenfink. **Nedan:** Den årliga bränningen och röjningen på de militära skjutfälten gynnar många konkurrenssvaga örter och insekter. Dessa arter har svårt att klara sig om vegetationen blir för tät.

Tämjda forsar i Halland

På nästa uppslag avslutar vi detta nummer med en betraktelse från fri-luftsmänniskan Hans Bjuringer. Vanligtvis kan man hitta honom i en kajak vid någon åmynning längs Hallandskusten. Men dagboken som följer på nästa uppslag kommer från andra sidan Östersjön där han genomförde en paddling längs ett av Lettlands mest orörda vattendrag.

I Lettland finns floder och åar där människans framfart inte är lika påtaglig som här i Halland. I vårt län finns det få vattendrag som är opåverkade av mänsklig verksamhet. Åar som tidigare rört sig likt slingrande ormar genom landskapet har rätats ut för att vinna mark och förkorta vattnets väg. Dammar har byggts för att ta till vara på kraften i vattenmassorna. Vattendragen har rensats vilket förändrat bottnarnas utseende och strömförhållanden. Åtgärderna har förstås gett oss elektricitet och andra nyttigheter, men livet under och över ytan har blivit lidande.

Hinder för vandrande fisk

De stora halländska åarna har alla byggts ut med vattenkraft. Många verk genererar inte mer el än ett vanligt vindkraftverk, men utgör ändå ett definitivt hin-

der för de vattenlevande djur som behöver vandra uppåt i systemet. När fiskar som ål, nejonögon, havsöring och lax inte kan ta sig till lämpliga lekområden uppströms påverkar det också andra arter, exempelvis flodpärlmusslan. För att kunna föröka sig är musslan nämligen beroende av friska vattendrag där laxfiskarna trivs. Musslornas larver lever som parasiter på fiskarnas gälar under sin första fas i livet.

Positiva projekt

Runt om i Halland pågår glädjande nog projekt för att återställa påverkade vattendrag och gynna vattenlevande organismer. Vandringshinder tas bort och om-löp byggs vid vattenkraftverk. Ett uppmärksammat exempel är restaureringen av Hertingforsen som Falkenbergs kommun genomför i Ätran. Den gamla åfåran kommer att återställas vilket gör att både upp- och nedvandrande fisk kan passera. Samtidigt kommer en viss elproduktion finnas kvar vilket visar att det går att förena dessa två ibland motstående intressen. Våren 2013 tar det praktiska arbetet fart på allvar och vi lär få höra mer om det under året som går.

Text och foto: Martin Lindqvist.

Ovan: Orörda vattendrag finns i Halland, men de är få. Här är en bild från Sumpafallen, en orörd sträcka av Högvadsån, Ätrons största biflöde. **Nedan:** Det är mycket ovanligt med reproducerande flodpärlmusslor i Halland, men i Högvadsån finns det. Detta foto är dock från en å i Västernorrland. Foto: Joel Berglund.

Paddlare med naturromantiska ambitioner i österled: en veckopaddling mellan hägg och syrén och naturupplevelser över förväntan

Efter att varit lycklig ägare till en långfärdsbåt i ett och ett halv år hade drömmen om det lite längre äventyret börjat spira. Vart skulle jag ta vägen? En vinterkväll fann jag "henne" på nätet – Gauja. Hon verkade lagom lång och rinner genom ett land som intresserar mig - Lettland. Kulturlandskap och skogsområden verkar avlösa varandra, tänk att få paddla där i maj, ta det lugnt, utforska på mitt sätt! En ganska stor sträcka är dessutom nationalpark. Googles kartor är fantastiskt inspirerande för den nyfikne och projektet bara växte. Jag bara MÅSTE göra det. Tänkte mig först några paddelkompisar, dock var det ingen som nappade och hade tid just då. Europas längsta kajakmaraton (31 mil) går här sedan några år tillbaka och på deras hemsida beskrivs floden som en av de mest orörda i Europa – nu var det inte mycket att grunna på!

Dag 1: pirrande känslor

Logistiken för en ensampaddlare kan ju dock vara lite komplicerad så någon form av support skulle behövas. Kontakt knöts snabbt via en kajakuthyrare i Riga. Tåg till Stockholm, båten till Riga, upp-

hämtning invid färjan, utskjutsning till startpunkten knappt 20 mil österut, paddling tillbaka till uthyraren eller bara ringa efter skjuts. Kan det bli enklare? Helt planerligt så stod Agris (uthyraren i Riga) och väntade på mig. Efter en kort resa till firmans lokaler utprovades lite utrustning och sedan bar det i väg.

Väl framme i Lejaschiems blev jag avsläppt. Strax var det bara jag, en Prijon Seayak (kajak), Wernerpaddel, tält, sov-säck och mat för en vecka. Kalendern säger den 13 maj. Färjan hem går den 20:e. Det är ramen. Känslan i kroppen av att ha en hel vecka framför sig med ett vattendrag är helt underbar och lite pirrande. 31 mil till havet, hur ska det gå? Vilka fåglar skall jag få se och höra? Hur skall det gå i forsarna även om de inte är så många? Vad växer på de troliga slätterängar som Google redan visat mig och som jag prickat in på min karta? Kan det bli möte med björn, lo och varg? Blåkråka och dubbelbeckasin har man hört talas om.

Gauja är vid starten 7-8 m bred och cirka ½ meter djup. Vattnet är klart och ser friskt ut. Landskapet är härligt fritt

Första natten somnade jag till kornknarr och nattskärra. Frukost åt jag till sång av trädlärka och rosenfink. I övrigt var det fritt från buller och vindstilla.

från buller och bara fåglar hörs. Efter bara några hundra meter blir det ganska strömt och jag blir lite nervös över vad jag gett mig in på. Man vänjer sig dock snabbt och det känns mer och mer bekvämt. Efter någon timmes paddling stannar jag vid en fin sandrevel och fixar lunch. Knappt hinner jag få fyr på stormköket förrän sommargylling flöjtar i närmsta skogsdungen. ”Mmm” tänker jag, vilken inledning! Floden är underbart vindlande och det är hela tiden spännande att se vad som döljer sig bakom nästa krök. PLUMS! Vad var

det? Första bävern gjorde sig påmind, trevligt. Så småningom lär jag mig upptäcka dem innan de kastar sig i floden. En del av dem är lite nyfikna så det blir

PLUMS! Vad var det? Första bävern gjorde sig påmind...

många möten under veckan som kommer. En simmade så nära kajaken så att jag nästan kunde rört vid den – magiskt. Framåt kvällen blir det dags att leta efter en tältplats. Det är gott om betade mar-

ker men jag har fått tält nertrampat av kor förr så jag letar efter en plats utanför staket. Det skymmer på och jag hittar en slåttervall intill floden. Nu är det nästan mörkt vilket känns bra då jag inte riktigt har koll på vad letterna tycker om min närvaro. Då jag slår upp tältet kör en kornknarr igång för fullt ett litet stycke bort. Det är en vindstilla, klar och fin kväll. Strax därefter börjar en nattskärra surra, vilken kvällsmusik!

Dag 2: fågelfrossa och pulshöjning

På morgonen skiner solen för fullt. Det är frostigt och en ishinna täcker kajaken. Solen värmer gott till frukosten och en rosenfink börjar sjunga, även trädlärka förgyller luftdallret. Hela landskapet koka av fågelsång och allt känns helt rätt.

Dagen rullar på med många strandhugg och det blir rena fågelfrosseriet. Vitryggiga och tretåiga hackspettar avlöser varandra. Fina observationer gör det extra trevligt och man lär sig snart vilket trummande som hör till vilken art. Även gråspett är ganska vanlig. Annan fin fågelsång från den mindre flugsnappare. Även grå flugsnappare hörs lite överallt. En gräshoppsångare med annorlunda dialekt (?) surrar i buskarna. Dagens stora pulshöjare blir dock en utter som jag får se på några meters håll. Den rör sig fantastiskt smidigt och slingrande utmed en strandslänt, vilken pigging!

Staden Gaujiena passeras. Tältplats på en sandrevel nära gränsen till Estland. En magisk kvällspromenad in i Estland på en enorm slåtteräng full av gullvivor, smörbollar och några riktigt grova och gamla ekar. I en fuktsvacka på ängen spelar småfläckig sumphöna och tofsviporna varnar. Lekande grodor hörs, storkar skräms av min framfart. Dimma stiger över vattnet och daggen lägger sig tung i gräset.

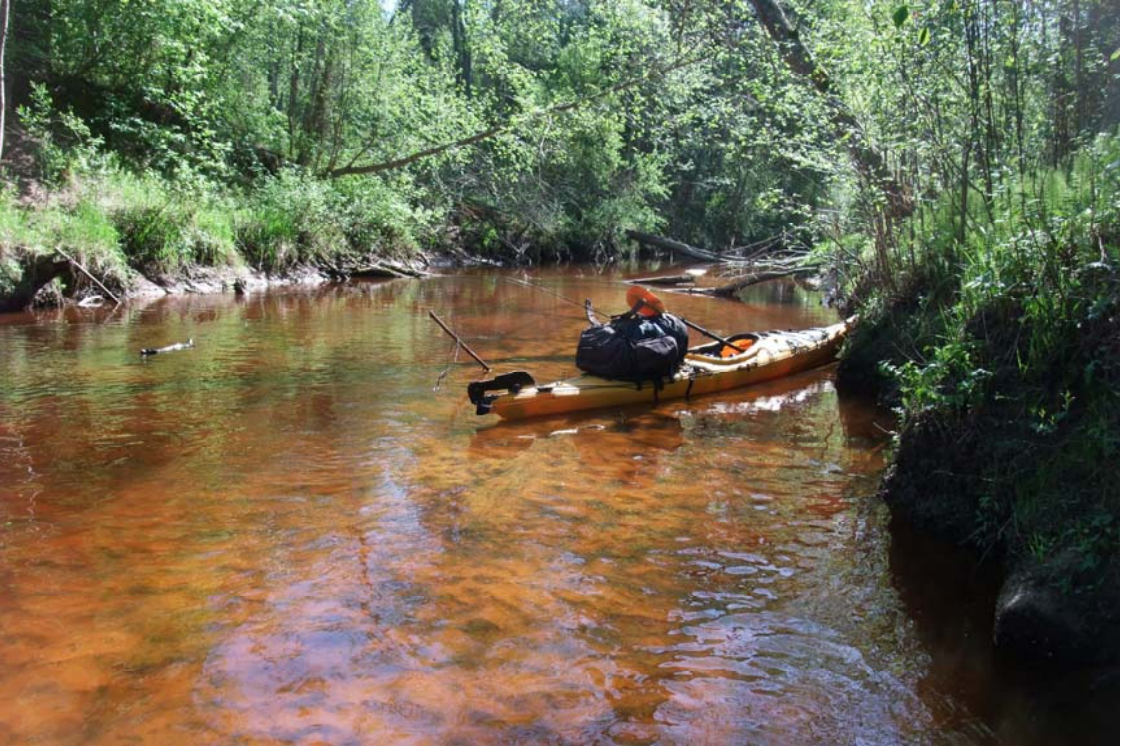
Dag 3: levande vattendrag

Den tredje dagen fortsätter med ungefär samma fågelliv och samma finväder.

Lunchslappande på en alldeles egen sandstrand ger skrikörn och svart stork. Vid kvällens tältplats kommer en järpe flygande på några meters håll. Många dagaktiva kornknarrar kan också räknas in. Lärkfalk, törnskata och trana noteras. Att uppehålla sig i ett nästan opåverkat vattendrag med denna typ av berggrund (kalk) känns också fantastiskt. Landskap-

Landskapet är fullt av korvsjöar och vattendraget är starkt levande.

et är fullt av korvsjöar och vattendraget är starkt levande. Erosion och deposition är starka drivkrafter för en ständig förändringsprocess av vattendraget. Mindre

Jag gjorde ett snabbstopp vid biflödet Tirzina för att utröna vem som trummade i skogen. Tretåig hackspett var det.

strandpipare har här sina naturliga sandbiotoper som ständigt förändras och hålls öppna. Otroliga mängder död ved både i och invid floden är härligt att se. Flodbotten är bitvis nästan täckt av musslor och det kan vara svårt att kliva ur kajaken utan att trampa på dem.

Dag 4: sandstensgraffiti

Idag gör jag strandhugg vid en geologiskt spännande formation. En sandstensklippa med en massa ”uthuggningsgraffiti”. Jag hittar hit via en förgrening av floden som jag råkar paddla på. Något

kvittrar som känns igen men som inte ”sitter” direkt, just det lundsångare, mmm! Här finns även gråspett och gott om storskrak. Bivråk, sparvhök, sångsvan och fiskgjuse läggs till artlistan.

Dag 5: floden växer sig större

Floden börjar nu bli ganska stor men är i stort lika lugnflytande. Det finns dock partier som i motvind blir lite långtråkiga. Det regnar en del så jag inser snart att friluftsliv inte bara är fantastiskt trevligt. Det blir dock flera lundsångare idag. Kungsfiskare och försärla läggs till artlis-

tan liksom en svart rödstjärt på en industribyggnad invid floden i Valmiera. Efter ett strandhugg för att titta på grottor märker jag att det skakar och fräser i regnjacksfickan. En vattenpöl på kapellet tar därmed livet av kameran...

Dag 6: mat för korpar

Paddlingen flyter på och lunchen avnjuts på en ö till sång av lundsångare. Närbkontakt med vit stork som födosöker på stranden. Annars är storken ett ganska vanligt inslag på dagarna. Ett par duvhökar ses. En trädbrot i ovdelen av en ö gör mig lite extra nyfiken då korp observeras. Vid närbkontakt med bröten kan jag konstatera att ett par väljasta vildsvin fastnat bland träden och förgyller tillvaron för de lokala korporna.

Dag 7: framme vid mynningen

Floden är nu 80-100 meter bred och den mänskliga påverkan blir allt större. Staden Sigulda passeras. Muddring pågår i Carnikava. "Vildmarken" har jag nu lämnat bakom mig och någon motorbåt sprider lite avgaser och buller. Jag får dock ett oförglömligt möte med en rödräv som jagar något litet i strandvegetationen. Jag paddlar nära flodkanten och glider sakta förbi räven på fem meters håll! Den märker mig aldrig.

Strax innan mynningen gör jag en

avstickare till en sjö norr om floden. Trastsångare i vassarna och gott om skäggdopping på sjön. Små- kentsk- och fisk/silvertärna noteras. Gott om folk som fiskar från båt i sjön. Åter till floden och ner den sista biten till mynningen. Jag hade föreställt mig massor av död ved men mynningen liknar en lite större variant av Lagans mynning. Här fanns dock gott om myrlejon i sanden.

Paddling söderut på Rigabukten. Lite gungigt och ovan med hav. Efter cirka 15 km paddling skall det finnas en genväg för att ta mig till Daugava. Några strandhugg och med hjälp av folk så hittar jag till slut var jag kan bära mina saker ett par hundra meter över dynerna för att ta mig vidare mot Daugava. Förvånade blickar då jag säger att jag kom-

Förvånande blickar då jag säger att jag kommer från Sverige.

mer från Sverige. Jag kan dock se Daugavas mynning längre söderut. Mynningen är försedd med 1 km långa pirarmar ut i havet. Att eventuellt behöva samsas med jättebåtar lockar inte. Sista natten tillbringas i utkanten av Riga. Vassångare vaggas mig till sömns.

Ovan till vänster: Vid ett strandhugg upptäckte jag denna spännande geologiska formation - en sandstensklippa med gammaldags graffiti. **Ovan till höger:** Tältplats intill floden Abuls utlopp i Gauja. En fiskare syns till höger i bild. En kungsfiskare kom som ett blått streck rakt över tältet. Bombkratrar intill tältplatsen vittnade om oroligare tider. **Nedan:** Erosionssida längs vattendraget där träd ramlat ner.

Ovan: En bild från ett av många fina strandhugg. Området är klassat som Natura 2000 och i närheten fanns informationsskyltar om lax, lunglav, vitryggig hackspett och andra arter som trivs här. **Motstående sida:** En extensivt skött vall fylld av gullivor (och maskrosor).

Sista dagen: jag känner mig liten

Efter ett par kilometers paddling kommer jag ut på Daugava. Nu känner jag mig VÄLDIGT liten. Floden är här 700 meter bred och utmed floden är kajkanterna 3-4 meter höga och jag börjar fundera på hur man ska göra om det kommer en stor båt som skapar stora svallvågor. Bäst att ösa på och hoppas slippa båtmöte. Det är knappt 3 km jag nu skall paddla uppströms innan jag kan vika av genom ett varvsområde och ta mig in till sjön Kisezers.

Efter cirka 2 km ser jag att en jättebåt

är på väg nerför floden. Den åker dock långsamt och några större vågor blir det inte. Det känns dock väldigt skönt då jag når kanalen. Därefter blir det bad och välbehövlig tvättning på en sandstrand i sjön innan jag kommer fram till Agris firma. Ett fantastiskt 35-mila paddeläventyr är över och jag får skjuts till båten genom ett snirkligt maratonsloppsrutigt Riga. Dubbelbeckasin och blåkråka får bli till ett annat år.

Text och foto: Hans Bjuringer. Paddlingen ägde rum mellan 13 maj och 20 maj våren 2012.

Handla rätt - för en giftfri barndom, är en bok och hjälpreda jag just fått i min hand. Bokens författare är tre unga forskare. Det är en shoppingguide som ger mig en möjlighet att välja rätt märken av kläder, mat och tillbehör till alla handa vardagssysslor. I boken finns en lista med kemikalier som man ska undvika och råd om tankar kring materialval och miljömärkning. Det är en aktuell bok för alla och beslutsfattare.

I mitt hem med gamla möbler och saker har jag någorlunda koll på vad som finns. Jag, som konsument, kan inte bestämma att jag vill ha en giftfri varukorg som ska betalas i kassan. Resterna av skadliga ämnena finns inte märkta på produkten. Vad förpackningsmaterialet innehåller för olika kemikalier eller vad den har utsatts för under transporten runt jorden innan den når mig som konsument, finns inte med heller. Var finns konsumentmakten?

Idag spenderar barn mycket tid i det offentliga rummet. Barnen blir därmed storkonsumenter av skadliga ämnen av alla de slag i och utanför hemmet. Vem vet vad som finns i barns offentliga miljö som sträcker sig från det att barnet börjar i förskolan vid cirka 1,5 år tills att det lämnar skolan vid 19 års ålder? Vem har ansvaret för att barnet utsätts för denna cocktail av kemikalier? Vad anser våra beslutsfattare ska bort?

Jag vill som konsument få rätten att handla varor med en öppen innehållsförteckning. Hur kan Sverige, som är ett miljömedvetet land, påverka oss själva och EU? Kan kommunerna skapa giftfria eller gift-deklarerade skolor så jag får möjlighet att välja eller välja bort?

Christina Fossum,

Läs mer om boken på www.giftfribarndom.se

21 april kl. 09.00
naturum Getterön
Varberg

Hallands naturskyddsförening inbjuder till Länsstämma 2013

Årstämman inleds kl. 09.00 och avslutas 15.30. Klockan 12.00 serveras lunch och 13.00 blir det en exkursion i Getteröns naturreservat.

Vägbeskrivning från E6 avfart mot centrum: Följ vägvisare mot Varbergs centrum och Grenå. Följ därefter skyltar mot Getterön. Strax efter bron över järnvägen ligger naturum på höger sida. **Från järnvägsstation:** Tag norrut på Birger Svenssons väg fram till bron över järnvägen (förbi köpcentra). Avståndet är drygt 2 km. Eller Östra Hamnvägen till Getterövägen. Därifrån ser man naturum till höger.

Anmälan till lunch senast den 12 april till Karin Ekeborg

Tel: 0340 - 62 35 69, mobil: 0706 - 50 22 35, karin.ekeborg@swipnet.se

Ombud utsedda av kretsarna anmäler sig till Tommie Fagerberg senast 7 april. tommie.fagerberg@naturskyddsforeningen.se

Motioner: Medlem och kretsar kan lämna motioner till länsstämman senast 31 mars till tommie.fagerberg@naturskyddsforeningen.se

Naturskyddsföreningen i Varberg och Hallands Naturskyddsförening hälsar alla medlemmar hjärtligt välkomna!

B

Avsändare:
Hallands Naturskyddsförening
Tommie Fagerberg
Jordflyvägen 5
313 50 ÅLED

I detta nummer av Hallands natur gläntar vi på dörren till det vilda Halland. Det är kanske inte vårt län som först dyker upp i tanken när den nordiska vildmarken diskuteras, men det vilda finns även här.

I tidningen får du möta såväl lodjurshonan Lia som trädgårdens småkryp. Vi får följa med till en plats som kryllar av biologisk mångfald, men där allmänheten sällan har tillträde. Du får tips på utflyktsmål där vildmarkskänslan är påtaglig. Dessutom har vi bett några av länets duktigaste naturfotografer att tolka numrets tema.